

Η ΠΛΑΝΗ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑΣ (του Γιάννη Ζήση)

✘ Η υπόσχεση, η πλάνη και το ψέμα της νεωτερικότητας και η ψυχολογική πολιτισμική και συστημική αμηχανία του ανθρώπου
Η νεωτερικότητά μας ξέμεινε με την υπόσχεση της ελευθερίας και της ικανοποίησης της επιθυμίας μέσα σε ένα κύκλο διευρυνόμενης συνεχούς ανάπτυξης που παρουσιάστηκε ως φυσική και νομοτελειακή. Αυτό οφείλεται στον φονταμενταλιστικό λήθαργο και στους εξαρτησιογόνους πολιτισμούς του. Η νεωτερικότητα μας υποσχέθηκε ταυτόχρονα το τεχνολογικό και το αναπτυξιακό μέρισμα της αγοράς και της ανταγωνιστικότητας μαζί με το κοινωνικό μέρισμα της πολιτικής. Μια υπόσχεση όμως, βασισμένη αποκλειστικά στους όρους που θέτει το οικονομικό σύστημα αποκλείοντας όλους τους άλλους.

Σ' αυτήν την υπόσχεση απουσίαζε κάθε στοχασμός για τα υπαρξιακά ζητήματα του ανθρώπου καθώς στο παρελθόν είχαν πλεονάσει τόσο τα προβλήματα της ένδειας και του αναλφαβητισμού όσο και της πνευματικής δουλείας που κορυφώθηκε με τα έργα και τις ημέρες της Ιεράς Εξέτασης και των θρησκευτικών πολέμων. Τότε ο άνθρωπος ήταν ένα μη ελεύθερο ενεργούμενο – ενίοτε υπό το καθεστώς μιας εθελοδοουλίας αλλά κυρίως υπό το καθεστώς ενός καταναγκασμού- και σχεδόν πάντα αστόχαστο και τελικά ανεύθυνο.

Η μερική επιτυχία της νεωτερικότητας – στους πολιτικούς θεσμούς, στην περιπέτεια της γνώσης, της ελευθερίας και της απελευθέρωσης, αλλά και στις απολαβές των τεχνολογικών υπηρεσιών και του οικονομικού μερίσματος – μας ξεγέλασε. Έκρυσε πολύ καλά τον στοχασμό των φιλοσόφων και των στοχαστών της κοινωνικής δικαιοσύνης και άφησε εμάς στους παραδείσους της Μπελ Επόκ και της διαφημιστικής αγοραίας δημιουργίας συναίνεσης του Μπερνέζ [1] κρύβοντας τις στρεβλώσεις της αποικιοκρατίας, της κοινωνικής περιθωριοποίησης, τις φαβέλες κτλ.

Η νεωτερικότητα και η συγκάλυψη της οντολογικής ανασφάλειας

Δεν είναι όμως μόνο οι κοινωνικές πραγματικότητες που έκρυψε η νεωτερικότητα. Έκρυψε τα βαθύτερα ζητήματα του ανθρώπου, καθώς οι αισιόδοξοι στοχαστές της γνώριζαν εκ των προτέρων ότι αυτά δεν αντιμετωπίζονται εύκολα. Για παράδειγμα τα θέματα που έθετε ο Σοπενχάουερ και που μετατρέπονται πιο emphaticά στον Σόρεν Κιρκεγκαρντ ή στον Έντμουντ Χούσερλ και τον Ανρί Μπεργκσόν, δεν αντιμετωπίζονται ούτε από την τεχνολογική πρόοδο και την εμπειρία του πολιτισμού περισσότερο, ούτε από ένα οικονομικό σύστημα που έχει ενδογενείς παράγοντες κρίσης και τραγωδίας, όπως έχει δείξει αρκετές φορές η ιστορία.

Στην ουσία η νεωτερικότητα -με την άνευ όρων υπόσχεσή της- έκρυψε το Καντιανό αίτημα του Διαφωτισμού αλλά και το βαθύτερο φιλοσοφικό αίτημα για το τι πραγματικά βασανίζει τον ανθρώπινο βίο και ότι σχετίζεται με τις βιωματικές εσωτερικές ευθύνες και λύσεις. Μας οδήγησε σε μια αδράνεια κρίσης, σε μια αμηχανία, σε μια σύγχυση που πήγε να πάρει και την μορφή μιας πολιτικοποιημένης διανοητικής αισιοδοξίας ακόμη και με τη μορφή του «τέλους της ιστορίας».

Στο βάθος όμως, ελλόχευε ένα βίαιο εγχείρημα συγκάλυψης της πνευματικής, υπαρξιακής και οντολογικής ανασφάλειας του ανθρώπου αλλά και της τραγικότητας της ίδιας της νεωτερικότητας και του συστήματος. Υπήρχε **μια εσωτερική και εξωτερική αποξένωση του ανθρώπινου παράγοντα από την ανάγκη για στοχασμό, ανάληψη ευθύνης και δράσης.** .

Καθώς υπήρξε μια υπόσχεση για άφθονη και ανεύθυνη κατανάλωση το πρόβλημα είναι πια ότι έχει καλλιεργηθεί σε βάθος χρόνου και γενεών μια «κουλτούρα» μη στοχασμού για τα θεμελιώδη του ανθρώπου και της ζωής, μια «κουλτούρα» συγκάλυψης των αντιφάσεων του πολιτισμού και του συστήματος, ένα έλλειμμα βιωματικής μαθητείας στην ζωή, στο νόημά της και στον εκπολιτισμό της. Υπάρχει μια τεράστια διαφορά ανάμεσα στον βιωματικό εκπολιτισμό της ζωής, σε πολλούς τομείς. Επίσης, υπάρχει μια νέα βαρβαρικότητα ή βαρβαρότητα στον τεχνολογικό και θεσμικό εκπολιτισμό που όμως και αυτός έχει μέσα του την

τραγική αποδομητικότητα και αποδόμηση μέσω κρίσεων. Για την βαρβαρότητα μας μιλά ο Εντγκάρ Μορέν σχολιάζοντας ότι «δεν είναι ποτέ ένα απλό στοιχείο που συνοδεύει τον πολιτισμό, αλλά αποτελεί οργανική συνιστώσα του» και μας προειδοποιεί ότι «πρέπει να είμαστε ικανοί να στοχαστούμε την ευρωπαϊκή βαρβαρότητα για να την υπερβούμε, διότι το χειρότερο είναι πάντα πιθανό» [2].

Αναζητώντας φωνές εθελούσιας απάρνησης του περιττού και απαίτησης του αναγκαίου

Συνειδητοποιούμε όλο και περισσότεροι ότι δεν υπάρχει σοφία στον δρόμο της καθημερινής ζωής και ότι είμαστε στην δύσκολη θέση να επιδιώκουμε τελείως αντιφατικά πράγματα. ***Ποιος μπορεί να πει την αλήθεια ότι η εθελούσια απάρνηση ή λιτότητα θα μας διασώσει από την φενάκη, τις χίμαιρες και τις κρίσεις του οικονομικού συστήματος που έχουν οδηγηθεί σε σημείο ακραίου περιβαλλοντικού αδιεξόδου;***

Ποιος θα μας πει ότι πρέπει να γίνουμε διακριτικοί καταναλωτές και να απελευθερωθούμε από την κατανάλωση προϊόντων που δεν τα έχουμε πραγματικά ανάγκη, όταν στην ουσία επιδιώκεται η αλλοτρίωση της ίδιας μας της ελευθερίας μέσω υποσχέσεων για μια ανεύθυνη και άενα εκπληρούμενη καταναλωτική επιθυμία; Ποιος θα μας πει ότι είναι ανάγκη να ξανασταθούμε μέσα στον εαυτό μας, προς εκείνα τα λίγα που σώζουν, όπως αυτά που έχουν θέσει φιλόσοφοι, οι στοχαστές, ορισμένοι ψυχαναλυτές και ψυχολόγοι και οι άνθρωποι καλής θέλησης;

Ποιος θα επανιστοριοποιήσει και θα επανακεφαλαιοποιήσει τους θεμελιώδεις προβληματισμούς της ζωής για να δείξει ότι χρειαζόμαστε έναν θετικό Στωικισμό, σ' αυτά που αναμένονται και σε αυτά που ήδη βιώνουμε; Έναν Στωικισμό ο οποίος δεν θα αφήσει τον χώρο για διεφθαρμένους κυβερνήτες, για διαφθαρμένη αργόσχολη τάξη πλούτου ή για μια κοινωνία του θεάματος και της αλλοτρίωσης;

Ποιος θα μας πει για το πνεύμα της ομαδικότητας που

χρειαζόμαστε και για την θεραπεία μας από τον ατομικισμό της αλλοτρίωσης, για την βιωματική εννορατικότητα και υπερβατικότητα που χρειαζόμαστε απέναντι στην ανεξέλεγκτα παραγωγική, νοσηριαρχική και καταναλωτική μαζική κοινωνία;

Ποιος θα μας πει για την ανάγκη μας να βρούμε τον εαυτό μας, να είμαστε ο εαυτός μας, όχι σε καθεστώς της χωριστικότητας και της αλλοτρίωσης αλλά υπο το καθεστώς της ομαδικότητας, του πνευματικού και πολιτισμικού μερισμού αλλά και της βαθιάς ψυχολογικής μαθητείας και ανέλιξης, της καλής θέλησης και της βιωματικής εσωτερικότητας επέκεινα της επιθυμίας που τόσο μας κυριάρχησε;

Η απάντηση στο ποιος γίνεται ακόμη πιο δύσκολο να έρθει, καθώς οι οργανωμένες θρησκείες έχουν αποτύχει ολοκληρωτικά όπως μαρτυρεί η ιστορία τους και η εξουσιαστική εκτροπή και συνέργειά τους σε ένα παγκόσμιο σύστημα ισχύος και θεάτρου. Η ίδια η επιστήμη έχει μισθωθεί οικονομικά και στρέφεται σε διανοητικές χίμαιρες που αφήνουν ακάλυπτες τις βαθύτερες υπαρξιακές, πνευματικές, ψυχικές, εσωτερικές και οντολογικές ανάγκες του υποκειμένου. Αυτό έχει ως συνέπεια να αφήνεται ακάλυπτος ο ανθρώπινος παράγοντας στο πολιτισμικό, ψυχολογικό και ανθρωπολογικό πεδίο. Αντίθετα, θα αναμενόταν να απευθύνονται στον άνθρωπο καλώντας τον σε μια πορεία ανέλιξης, μαθητείας και μύησης. Η τέχνη είναι μέρος της αγοράς του θεάματος, της φιλοδοξίας και της ιδιοτροπίας, αποξενωμένη από τις εξελικτικές ανάγκες.

Η οργάνωση δεν έχει την συντροφικότητα της ομαδικότητας αλλά της βιομηχανικής αλυσίδας και γραφειοκρατίας. Η πολιτική έχει διαφθαρεί αναδεικνύοντας την αυτοπαγίδευση του ανθρώπινου παράγοντα και την ασθένεια της βούλησής του.

Η εκπαίδευση διαιωνίζει την λογική ενός συστήματος συνυφασμένη με την εργασία και με το κοινωνικό θέατρο και δεν προχωράει σε μια αποκαθήλωση, σε μια απογύμνωση του βασιλιά και των νεωτερικών υποσχέσεών του. Η οικονομία αποτελεί την συμπύκνωση της ανεξέλεγκτης, οπισθοδρομικής, ενελικτικής δυναμικής του συστήματος, της συνενοχής του ανθρώπου στην τραγικότητά του.

Μια τραγικότητα που «θέλουμε» να είναι αστόχαστη και που ξεχειλίζει από οργή και ριζοσπαστισμούς μόνο στο τέλος της τραγικής κάθαρσης και κρίσης

Αναζητώντας τη σύνθεση και όχι τη διαφοροποίηση των σχολών σκέψης

Η νεωτερικότητα έκρυψε το ανθρωπολογικό πρόβλημα της εξέλιξης, της μαθητείας, της πνευματικής μύησης του ανθρώπου και της εσωτερικότητάς του, παρά το γεγονός ότι συνεργοί της νεωτερικότητας υπήρξαν μεγάλοι στοχαστές, ξεκινώντας από τον «Διαφωτισμό» και φτάνοντας μέχρι την «Φαινομενολογία» και τον «Υπαρξισμό». Παρόλα αυτά, ο ευεργετικός στοχασμός δυστυχώς εξελίχθηκε σε διάκοσμο, σε σχέση με τη μαζική κοινωνία του θεάματος και της αγοράς και παρόλη την οδύνη του κοινωνικού περιθωρίου, την καθημερινή ανθρώπινη τραγικότητα. Η νεωτερικότητα πλέον είναι και αυτή ένα όπιο όπως υπήρξε κάποτε και το όπιο της «δικτατορίας του προλεταριάτου» και των θρησκειών.

Χρειαζόμαστε μια πιο καθαρή δόση αλήθειας, που να φωτίζει τις βαθιές και τις πνευματικές μας ανάγκες και να απαγκιστρώνει την ελευθερία από το μαζικό αγοραίο της κύκλο. Χρειαζόμαστε μια οικονομία που να υποστηρίζει το ανθρωπιστικό αίτημα της βιωματικής εξέλιξης και απελευθέρωσης του ομαδικού μερισμού και της οικολογικής εξέλιξης και βιωσιμότητας.

Υπάρχουν οι στοχασμοί που αναπτύχθηκαν από τον Λάιμπνιτς ως τον Χούσερλ και τον Άλφρεντ Γουάϊτχεντ [3] οι οποίοι θέτουν ως πεδίο αναζήτησης «το πραγματικό ον στον άνθρωπο και στον κόσμο» και που αναδεικνύουν μια αναγκαία νέα βιωματική και γνωσιολογική προσέγγιση. Υπάρχουν επίσης οι στοχασμοί που διατυπώθηκαν από τον Σοπενχάουερ ως τον Ανρί Μπεργκσόν ή τον Μπρετάνο έως τους εναλλακτικούς αναζητητές όπως ο Άρθουρ Κάιςλερ, ο Έρβιν Λάσζλοου και ο Κεν Γουίλμπερ. Αυτοί οι στοχασμοί είναι που μας χρειάζονται και που πρέπει να μπουν στο επίκεντρο του βίου μας, στο επίκεντρο της μαθητείας μας και του ανασχεδιασμού του πολιτισμού και του συστήματος. Αυτό δεν σημαίνει μια περιθωριοποίηση των αμιγώς συστημικών

ριζοσπαστικών θέσεων όπως αυτές που π.χ. στάθηκαν διαμορφωτικές στο γίγνεσθαι του εργατικού κινήματος. Εξάλλου το υπαρξιακό ζήτημα αναδεικνύεται ακόμη και στην βιωματική ανθρωπών όπως η Ρόζα Λούξενμπουργκ.

Η ανάγκη για μια πνευματική εσωτερικότητα ήταν το σημείο ζεύξης όπου μπορούσε ο Κίρκεγκαρντ του ατόμου και ο Χέγκελ της συλλογικότητας [4] -ανάμεσα στην έκφραση της ιδέας και του γίγνεσθαι του εαυτού και της ιστορίας- να συναντηθούν. Οπωσδήποτε χρειάζεται σύνθεση πλέον και όχι διαφοροποίηση των σχολών σκέψης σε αυτό τον εγχείρημα.

Νέα εποχή ησυχαστικής ενάργειας και καταλλαγής και όχι επιθυμίας και ανίας

Αν είχαμε προσέξει κάπως καλύτερα -την αυτοκριτική αντίληψη και τον αυτογνωσιακό δρόμο από τον Σοπενχάουερ ως τον Κίρκεγκαρντ- θα είχαμε καταλάβει έγκαιρα τον κίνδυνο που σημαίνει η καταναλωτική καθήλωση, ο αστόχαστος αισθησιασμός και η αισθησιακή εξάρτηση, η αλλοτρίωσή μας από την διασκέδαση και την διασκεδαστική μας εξάρτηση.

Η αλλοτρίωσή μας, δεν μπορεί με κανένα τρόπο να κρύψει την βαθύτερη κρίση του εαυτού μας και την ανάγκη για μια μυητική αλλαγή μέσα μας -την οποία θέσπισαν και τα αρχαία μυστήρια- αναγνωρίζοντας ότι ο συμβατικός κύκλος ζωής δεν μπορεί να είναι λυσιτελής εξελικτικά στο επίπεδο του ανθρωπίνου όντος και απαιτεί έναν βαθύτερο υπαρξιακό προσανατολισμό. Δεν μπορεί με κανένα τρόπο να κρύψει την βαθύτερη κρίση του εαυτού μας καθώς η αφαίρεση και ο θάνατος συμμετέχουν στην οντοποίηση και στην πνευματικότητα του όντος. Ο δημιουργικός βίος -μέσα από τον τρόπο και την μεσότητα, την μέση οδό- ισορροπεί ως αρμονία μεταξύ των ζευγών των αντιθέτων, ως γονιμότητα της διαλεκτικής και του σύγχρονου στοχασμού, όπως το κάλεσμα του Assagioli για την βιωματική ανασύνθεση του ψυχικού κόσμου [5] και το κάλεσμα του Oliver Raiser για να ξαναδούμε τα ζητήματα μέσα από τη σύνθεση.[6] Όμως όλοι αυτοί οι στοχασμοί, εν μέρει εξελίχθηκαν σε «σπορές στην έρημο» μέσα

στην ιδιοτέλεια του ατομικισμού, της στρατηγικής χειραγώγησης και της συστημικής εξουσίας.

Φτάσαμε σε τέτοιο δραματικό σημείο ώστε η υπαρξιακή ψυχολογία, η ψυχανάλυση και η κλίμακα των αξιών του Μάσλοου να γίνουν έργο και κατάρτιση του management της κερδοσκοπίας της αγοράς αντί να γίνουν βίωμα του ανθρώπινου παράγοντα και μέσα απελευθέρωσης από την αλλοτρίωση. Τόσο παντοδύναμη υπήρξε η κοινωνία του θεάματος και η κοινωνία Μπερνέηζ, μια κοινωνία με τόσα αρχαία καταγωγή, από το Κολοσσαίο και πριν από αυτό. Αλλά με τέτοια κλίμακα μεγέθους, η ανθρωπότητα της ποσοτικής και ποιοτικής ισχύος δεν μπορεί πια να μεταβολίσει αυτήν την ανακυκλούμενη τραγικότητά της, δεν μπορεί να συνεχίσει να ζει με τραγικότητα.

Οι στάβλοι του Αυγεία πρέπει να καθαριστούν. Χρειαζόμαστε «μια νέα εποχή χωρίς προηγούμενο» μέσα από μια ησυχαστική ενάργεια και καταλλαγή και όχι μέσα από επιθυμίες άνοιας και ανίας.

Προς μια ελευθερία από την επιθυμία αλλά και από κάθε ολοκληρωτισμό

Χρειαζόμαστε όλη την πνευματική διάσταση και όλη την πνευματική δυναμική της ελευθερίας, όχι όμως πια της ελευθερίας ως ιδιοτέλεια, ως ατιμώρητη απληστία, αλαζονεία, ατελεύτητο θάνατο και απεχθή λαγνεία. Το θεμελιώδες αυτό κακό πρέπει να το αντιμετωπίσουμε και να το σφραγίσουμε. Να κλείσουμε την πύλη του και αντ' αυτού να προσεγγίσουμε ξανά το αγαθό, το ωραίο και το αληθινό, την σύνθεση του μοναδικού και του παγκόσμιου μέσα μας, την ελευθερία, την ισότητα και την αδελφοσύνη με δικαιοσύνη και μερισμό.

Το σύστημά μας, η οικονομία, είναι ανοικονόμητη. Αποτελεί μια εκτροπή στο πνεύμα της οικονομίας, στο πνεύμα της αρμονίας μεταξύ των αντιθέτων και της εξέλιξης. Αν δεν βάλουμε μέτρο στην οικονομία και στην ψυχολογική μας αλλοτρίωση, στην ιδιοτέλεια του ατομισμού και την χωριστικότητα μας, αυτή θα μας αφανίσει.

Αν δεν πάμε να εργαστούμε –όχι μόνο για την οικονομία αλλά και για τον εαυτό– όπως θα 'λεγε ο Ουσπένσκυ και ο Μωρίς Νικόλ,

[7] *θα χάσουμε τα πάντα γιατί θα χάσουμε την ψυχή μας. Και αυτή τη φορά το να χάσουμε την ψυχή μας και να κατακτήσουμε τον κόσμο μέσα από την αυταπάτη μας θα είναι και ιστορικά συστημικά καταστροφικό. Πρέπει να ελέγξουμε τον εσωτερικό μηχανισμό που γεννάει την επιθυμία αλλά και τον εξωτερικό μηχανισμό που την αξιοποιεί και την πατρυνάρει και ο έλεγχος αυτός δεν πρέπει να γίνει με ολοκληρωτισμό ως μέθοδο και σκοπό.*

Η αγάπη για την ζωή που έχει ενσωματωθεί σε έναν ιδιοτελή προσωπικό νεποτικό συναισθηματισμό, που έχει αλλοτριωθεί ως ιδιοτελής επιθυμία, πρέπει να ζητηθεί περισσότερο υπερβατικά για να απελευθερώσει μια νέα κοινωνικότητα και πνευματικότητα. Μόνο έτσι θα περάσουμε από την τραγικότητα του βιοτικού κύκλου και των θεατρικών αυταπατών του στην μετατραγικότητα του Δέντρου της Ζωής και της πραγματικής αγάπης ή συμπόνιας. Αυτή είναι η συνιστώσα και η σύνθεση Ανατολής και Δύσης σε επίπεδο πνευματικής διδασκαλίας και οράματος, είναι μια ακτίνα της σύνθεσης ανάμεσα σε όλες τις όψεις του πολιτισμού, απ' την πολιτική με το κάλεσμα της επαναστατικής αλλαγής και το όραμα που εκφράστηκε στην Γαλλική Επανάσταση – και όχι μόνο- μέχρι τα οράματα της τέχνης, της επιστήμης, της θρησκείας και της εκπαίδευσης.

Προσβλέποντας στη σύνθεση του καλού ως ευεξία και χαρά

Το δύσκολο πια -με όλη την παραζάλη της κατανάλωσης των εικόνων της επικοινωνίας, μαζικά και αγοραία, με όλη την παραζάλη του ιδιοτελούς ατομικισμού, αισθησιασμού και της αλλοτρίωσης- είναι ότι δεν μπορούμε να την αντιμετωπίσουμε με μια αληθινότερη ευεξία, ζωτικότητα και ζωντάνια την ζωή. Έχουμε συνηθίσει από την μία σε ένα απαγορευτικό ενοχικό φονταμενταλιστικό και ψυχαναγκαστικό σύμπλεγμα, σε μια ψευδή και στρεβλωτική ηθικολογία όπως και σε μια αντίληψη ότι η σκέψη ή ο στοχασμός δεν συνεισφέρει στην ζωτικότητα, στην ευεξία, στην ευτυχία ή στην θεραπεία της ζωής. Έχουμε συγκλίνουσες πλάνες, αυταπάτες και δουλείες μέσα στην συνείδησή μας και στον πολιτισμό μας που συμπληρώνουν

αρνητικά και καταστροφικά η μία την άλλη.

Παρόλα αυτά τώρα πρέπει να επιχειρήσουμε μια σύνθεση του καλού ως ευεξία, ως χαρά, ως ζωτικότητα, ως ποιότητα συνείδησης, ως ευθύνη, ως ομαδικό πνεύμα και ανιδιοτέλεια, ως στοχαστική ελευθερία και υπερβατικότητα ή εσωτερικότητα και αυτό πρέπει να λειτουργήσει μέσα από ένα πνεύμα αναγνώρισης. Να αναγνωρίσουμε τον Λόγο, την εσωτερικότητα και την υπερβατικότητά του, την κοινωνικότητά του, να αναγνωρίσουμε Εκείνους που διακονούν τον Λόγο, Εκείνους που υπηρετούν τη μαθητεία και την πραγματική εξέλιξη, να συνηγορήσουμε, να συμπράξουμε σε ένα σχέδιο Εσωτερικής και συστημικής καινοτομίας και αλλαγής, σε ένα Σχέδιο αυτοπραγμάτωσης, απελευθέρωσης και σύνθεσης.

Αναφορές:

[1] Γκορ Αλ, 2008, "Προσβολή στη Λογική", εκδόσεις Καθημερινή,

Edward Bernays: «Αν καταλάβουμε πως λειτουργεί το μυαλό των ανθρώπων, είναι άραγε εφικτό να ελέγξουμε και να κατευθύνουμε τις μάζες κατά το δοκούν, δίχως αυτό να γίνεται αντιληπτό; Η πρόσφατη πείρα από την αξιοποίηση της προπαγάνδας δείχνει ότι, ναι είναι εφικτό, τουλάχιστον ως ένα σημείο και μέσα σε ορισμένα όρια» σελ. 122,

[2] Μορέν Εντγκάρ, 2006, Ευρώπη: Πολιτισμός ή Βαρβαρότητα, εκδόσεις ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ, σελ 114

[3] Whitehead Alfred, 2010, Δημιουργική Θρησκεία, εκδόσεις ΔΡΟΜΩΝ

[4] «Στη φιλοσοφία του Χέγκελ το κομμάτι δεν έχει κάποια αξία σε σχέση με το σύνολο, στο οποίο ανήκει: Το άτομο έχει αξία μόνο ως στοιχείο του είδους – δεν έχουν σημασία τα άτομα, τα πραγματικά πρόσωπα, σημασία έχει μόνο το κράτος.

Σύμφωνα με τον Κίρκεγκαρντ ο μοναδικός τρόπος για να βγει κάποιος από αυτό το ασφυκτικό σύστημα είναι: Να διεκδικήσει, ως μοναδική εναλλακτική, τη μοναδικότητά του. Κάθε άτομο, στην αρχική και ακλόνητη πολυπλοκότητά του σε οποιοδήποτε μοντέλο,

συνιστά τη ζωντανή αμφισβήτηση κάθε συστήματος» σελ 382
– Ubaldo Nicola, 2005, Ανθολογία της Φιλοσοφίας, εκδόσεις
ΕΝΑΛΙΟΣ

[5] **Assagioli Roberto**, [Η πορεία προς την αυτοτελείωση και οι ψυχολογικές διαταραχές – Μέρος 'Α](#)

[6] Reiser Oliver, [Η σύνθεση ως έργο φιλοσοφίας](#) 2009,

[7] Νικόλ Μορίς, 2007, Ψυχολογικά σχόλια στην διδασκαλία των
Γ. Γκουρτζιέφ και Π. Ουσπένσκυ, εκδόσεις ΠΤΕΡΟΕΣΑ

Σχόλιο για τη νεωτερικότητα:

«Υπάρχει σήμερα μια γενική συμφωνία ότι περίπου την εποχή της Μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης ένας νέος τύπος κοινωνίας γεννήθηκε, που διέφερε σημαντικά από όλες τις προηγούμενες (ή ακόμη και από τις σύγχρονες μη δυτικές) κοινωνίες πολύ περισσότερο από ότι οι ιδιαίτερες δυτικές χώρες διέφεραν η μία από την άλλη. Οι κοινωνικές θεωρίες διαφωνούν οξύτατα, στις ερμηνείες τους για το χαρακτήρα της νεωτερικότητας και κατά συνέπεια, διαφωνούν και για το ποιος είναι ο κυρίαρχος μηχανισμός της (της νεωτερικότητας).

Ωστόσο, υπάρχουν κάποια **συστατικά της νεωτερικότητας γενικά αποδεκτά** από κάθε σημαντική σύγχρονη θεωρία, έστω και με παραλλάσσοσα έμφαση σε κάθε μια. Αυτά είναι τα ακόλουθα:

Η νεωτερική κοινωνία είναι δυναμική και προσανατολισμένη προς το μέλλον, η οικονομική επέκταση και η βιομηχανοποίηση συνιστούν τα κύρια χαρακτηριστικά της. Είναι ακόμη εξορθολογισμένη και λειτουργιστική. Η επιστήμη μάλλον παρά η θρησκεία γίνεται η βάση για τη συσσώρευση της γνώσης. Παραδοσιακά ήθη και έθιμα χάνουν το κύρος τους και παραδοσιακές αρετές χάνονται. Μερικοί κανόνες και αξίες έχουν σημαντικά καθολικευθεί. Κανόνες δημιουργίας και ερμηνείας υφίστανται ρωγμές και τελικά οι έννοιες του «ορθού» και του «αληθινού» γίνονται πλουραλιστικές». Agnes Heller, 1984, ΜΑΡΞ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ, Περιοδικό ΛΕΒΙΑΘΑΝ, <http://library.panteion.gr:8080/dspace/bitstream/123>

[456789/803/1/Agnes+Heller.pdf](#)

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

Ημερομηνία δημοσίευσης: 20/08/2010